

1988 'Met een ferme stoot joeg hij het vlijmscherpe mes in de keel van het varken' Veen ook in zijn 'Schetsen' een beeldend verteller

■ VEELERVEEN - Eventjes rijst de gedachte dat Douwe Veen deze keer toch aan het romantiseren is geslagen. Lees maar: 'Stil en verlaten lag het streekje daar. Eenzaam, ver van de bedrijvigheid van het dorp. Een modderige laan met diepe karresporen liep van de kanaaldijk naar de huisjes.' Maar al vrij snel wordt duidelijk dat ook zijn tweede boek nuchter verhalend is, gelijk zijn eersteling 'Jeugdherinneringen van een veenarbeider', waarvoor hij twee jaar geleden de Prof. dr. Keuning-prijs kreeg.

Door Jaap Kwak

Toen een boek van typeletters, nu één in de 'echte' Baskerville - ook rijk aan verleden - gezet en dus aangenamer voor de ogen. Vandaag komt het uit. Het eerste exemplaar is voor Swier Broekema, oud-hoofd van Radio Noord; hij krijgt het in dorps huis De Wenakker uit handen van Klaas Gert Lugtenborg van de Geschiedeniswinkel in Groningen.

Veen uit Veelerveen pakte met 'Schetsen uit het Oostgroninger veen' gewoon de draad weer op. In zijn eerste werk gaat het over zijn kindjaren, nu over zijn jeugd, beginnend met de eerstverdiende rijksdaalder die hij thuisbrengt en eindigend met de dood van zijn vader als hij werkzaam is op de ontginningsvelden in Westerwolde. 'Op de begraafplaats gingen we in een grote kring om het open graf staan. Mijn moeder stond vooraan en ik ondersteunde haar. Ik gaf haar een stevige arm, hetgeen ik nooit eerder had gedaan. Toch wel symbolisch, ze zou op mij kunnen steunen.'

Vier kernthema's

Vier kernthema's bevat het boek, zoals in de 'Verantwoording' staat: een beschrijving van de mensen in woonplaats en omgeving, het verdwijnen van het veen, de verschillende vormen van werk die de schrijver verricht en de sociale tegenstellingen die in de jaren twintig in Oost-Groningen heersen.

Wat dat laatste betreft: geen aanklacht, geen scherpe kritiek. Wel een duidelijk inzicht in zijn gedachtenwereld. Mijmerend bij het monument voor Boelo Tijdens langs het naar hem genoemde kanaal: 'Voor die man was een monument ge-

plaatst, maar niet voor die duizenden naamlozen die het kanaal hadden gegraven, vaak met zweet en moeite en tegen weinig vergoeding, zodat men ook nog vaak armoede moest lijden. Maar ik zou het in mijn naïviteit wel niet begrijpen. Zo'n ontwerper was zeker meer ontwikkeld, had meer aanzien en bovenal zou hij wel rijk zijn, ook al had hij geen spit uit het kanaal gekruidd.'

'Hest geliek'

In chronologische volgorde glijden de gedachten van Veen over zijn jonge jaren heen. Een carrière in de kruideniersbranche (begonnen bij Jan de Boer, die de vleugels nog eens ver uit zou slaan) leek het voor hem te zullen worden, maar het open veld trok uiteindelijk toch te veel. 'Hest geliek mienjong' zei zijn vader toen hij het eigenlijk best betaalde baantje eraan gaf. En toen was er weer het veen, en vervolgens de periode waarin hij als los werkman zo ongeveer alles aanpakte wat hij maar kon krijgen. Niet altijd was er werk.

Net als in zijn jeugdherinneringen is waar dat beter werd geoordeeld een Gronings woord of gezegde gebruikt. Prima zo. *Kopstubber, mieghummelnust, misbult en knovvelge handen* zeggen meer dan de algemeen beschaafd geachte vertalingen - *asopeneuten* moet trouwens in een eventuele volgende druk toch maar veranderd worden in *oapeneuten*. Bij *souzemangels* moest de recensent eventjes Ter Laan raadplegen. Een verbastering van 'Curaçaose amandelen' is dat. Maar waarschijnlijk gaat het in het verhaal om pinda's. *Sousjes* ook wel, dus.

Slachten

Veen is een beeldend verteller. Stap voor stap neemt hij de lezer aan zijn hand mee door zijn verleden, met veel oog voor het detail. Een van de mooiste voorbeelden verschaft wel het hoofdstuk 'n *Zwien in de wieme'*, waarin hij het eind van een varken beschrijft:

'Het was wel een opwindende gebeurtenis als

◀ De aardappelmeelfabriek 'Westerwolde' in de beginjaren, door Veen in zijn boek beschreven.

het mestvarken werd geslacht. 's Ochtends vroeg werd er water aan de kook gebracht, hetzij in wasakers op de kachel of in de stoompot. Als de huisslachter kwam, moest dat in orde zijn. Die controleerde met z'n metgezel bij aankomst de slachtbank. De slachtbank bestond in de regel uit een paar houten blokjes met een stevige deur erop. Daarna ging de medewerker van de huisslachter het hok in en dreef het varken naar de slachtbank. Het varken werd met een handige worp op de slachtbank gegooid en vervolgens in bedwang gehouden door de slachter, z'n maat en meestal ook de man van het gezin. De voorpoten werden gebeoid en het varken had, behalve een luide keel, weinig meer in te brengen.

De slachter maakte nu korte metten met het varken. Hij voelde waar de hoofdslagader zat, schrapte een weinig haar weg en met een ferme stoot joeg hij het vlijmscherpe mes in de keel van het varken. Het bloed gutste uit de keel. Of het nou angst of pijn was, dat weet niemand, maar het slachtoffer stootte een krijsend gegier uit. Het ging de omstanders door merg en been. De kinderen, eerst nogal nieuwsgierig, stoven met de vingers in de oren uiteen.

Gelukkig duurde de doodstrijd niet erg lang en al spoedig lag het varken willoos op de slachtbank. De meest gevoelloze en onverschillige jongen werd aangewezen om het bloed, dat in een emmer werd opgevangen, te roeren met een houten lepel om klonteren te voorkomen. Dit bloed werd gebruikt om bloedworst van te maken. Een luguber werkje, maar er was meestal wel iemand voor te vinden. Als het varken de geest had gegeven werd eerst een borrel gedronken. Zeker om het tafereel dat zich zojuist had afgespeeld weg te spoelen.'

Zo gaat het nog even door. Minder aangenaam misschien, maar de lezer krijgt wel het idee dat hij er anno 1925 of daaromtrent bij staat. En dát is de grote verdienste van Veen.

'Schetsen uit het Oostgroninger veen' door Douwe Veen. Bewerking: Erwin Karel en Klaas Gert Lugtenborg. Wolters-Noordhoff/Forsten. 152 pagina's, ingenaaid. Prijs: f 29,-.